

ANHANG 1

SCHWEDISCHE ARCHIVALIEN UND QUELLEN

Zusammengestellt von Jan Peder Lamm

1 GOLDHALSKRAGEN VON ÄLLEBERG

1.1 PRIMÄRANGABEN / PRIMÄRA UPPGIFTER

Hildebrands Inventarbuch / Katalogtext i Hildebrands inventarium.

492. Fynd från Olleberg (Karleby sn, Skaraborgs Län): ett dyrbart halssmycke, bestående af 3ne öfver hvarandra lagda rör af en svanpennas tjocklek, med fina sirater, föreställande människohufvuden och djurfigurer m.m., mellan dessa rör. Smycket, som vid upptagningen gått sönder har ursprungligen bestått af 2ne afdelningar, den ena med rören afsmalnande mot änden likt en 3uddig gaffel för att inskjuta i den andra afdelningens cylindriska rör. Väger 46 5/16 lod. Några smärre delar lösa.

Inlöstes med 185 Dukater, 8 Skill, 1 1/2 rst Specie af allm. medel.

Pr.d. 22 Jan. 8.65,6 K.Br. d. 5 mars 1828. Tr. fört. N. 671.

Magazin för Konst, Nyheter och Moder 1828, N. XII. sid 50.

10.11.1827

Tageszeitung Skara tidning / Skara tidning.

I Skara tidning publicerades lördagen den 11 november 1827 en artikel med namnet Om fynd i jorden, af diademer och Kronor av signaturen J.F.M-l-n. = Johan Fredrik Mellin, kyrkoherde i Hångsdala socken, en av grannsocknarna till Karleby. Denne beskriver det funna föremålet som antingen en Hatt Cordon, tillhörande någon regerande eller förnäm herre, eller en ringkrage, eller ett halsband. Troligast anser han det vara att det tillhört Albrekt av Mecklenburg och förlorats av denne i slaget på Nyckelängarna vid Falköping 1389. Om själva fyndet berättar han att detta Diademe eller guldsmycke blivit nedlagt 1 1/2 aln under jordytan och påträffats den 22 oktober 1827 och dagarna därefter med andras tillhjälp av Inhysesmannen, Lars Heljeson från Karleby (i mitt grannskap), vid grävning efter Aril till sin bakugn. Fyndplatsen beskrivs som under stenrasen, vid ändan av Olleberg, där vägen går från Leaby till Falköping.

Figurerna på kragen beskriver Mellin som; sexkantige prickade figurer, små människohufvuden; trenne nakna människor öfver en pelare; hästar, hundar, harar, ormar, ödlor, drakar, gräshoppor; och jag tror alla tecken i våra constellationer. Han tror att smycket tillhör katolska tiden, som kan slutas af trenne nakna människofigurer, anbragte vid hvarandra på en pelare (ecce hominem!) samt af en liten klocka med sitt streck på andra sidan af ett bland de lösa stycken.

4.12.1827

Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens (KVHAA) Protokoll Nr. 34 / KVHAA Prot. No 34 tisdagen den 4 December 1827.

§ 2

Upplästes Kongl. Majts nådiga Remiss daterad d. 29 sistl. November, af Landshöfdinge-Embetets i Skaraborgs län underdånig anmälan af ett i slutningen af Olleberg 1/2 mil från Fahlköping d. 22. sistl. October av Inhysesmannen Lars Heljeson och Hemmansägaren Gustaf Sandsjö gjordt fynd af ett i 6 stycken brutit guldsmycke tillika med 15 dertill hörande smärre guldbitar, öfver hvilket allt Riks Antiquarien efter inhemtade underrättelser af dess vikt och värde anmodades at afgifva yttrande.

7.12.1827

Liljegrens Anfrage an die Königliche Münze und die Antwort darauf / Liljegrens anhållan till K. Myntet 7 December 1827 och Myntets svar därå. Inbundet i Bilagan till SHMs inventarium.

Anhållles att för K. Antiquitets Archivet få på Kongl. Myntet medföljande i en förseglad ask inlagde, vid sluttningen af Olleberg ½ mil från Fahlköping, i Skaraborgs Län af Inhysesmannen Lars Helgison och hemmansägaren Gustaf Sandsjö i Karleby funna 6 st större och mindre guldstycken samt 15 st mindre guldbitar, alla synbarligen tillhörande ett genombrutit smycke, och uppgifvas väga 46 5/16 lod, proberade och värderade, äfven med tillägg af den för jordfynd fastställde 1/8 eller 12 ½ proc. förhöjning, samt att, till lättnad af liquiden mellan båda hittarna, hvarterderas af de 6 större stycken värde serskildt uptages.

Stockholm d. 7 December 1827

Joh. G. Liljegren

15.12.1827

Antwort / Svar

Förestående guld har alltsammans befunnits af 22. Karats halt och dess värde uppgår enligt vigt och afräkning till följande belopp.

(Tabell: 164 Dukater, 1 Riksdaler, 1 Runstycke; Abb. 43, S. 83)

Stockholm d. 15 Dec. 1827.

I. A. Grandinsson. N. Wilh. Almroth

15.1.1828

KVHAA Protokoll Nr. 3 / KVHAA Prot No 3 tisdagen den 15 Januari 1828.

§ 2

Anmäletes det några behöfliga och från hittarna af det vid Olleberg träffade guldsmycke, hvilka ej ännu hunnit ankomma, förorsakat det Riks Antiquariens utlåtande hunnit afgifvas. (Texten tämligen obegriplig men kan uppfattas som att eftersom några handlingar ännu inte inkommit RA inte kunnat göra något utlåtande).

22.1.1828

KVHAA Protokoll Nr. 4 / KVHAA Prot No 4 tisdagen den 22 Januari 1828.

§ 5

Upplästes den ifrån K Myntet erhållna uppgift af det vid Olleberg träffade fynds halt och värde, hvaraf inhemtades att detta guldsmycke, som vägde 46 5/16 lod à 22 karats halt var i metallen värdt 164 Dukater 1 Rd 1 rst och med den för fynd i lagen bestämda förhöjningen 185 Dukater 8 Sk 1 1/2 rst Specie.

28.1.1828

Untertänige Anfrage Johan G. Liljegrens, eingebunden in die Beilage zum SHM-Inventar (vorgetragen am 29.1.1828) / Underdånigt utlåtande, inbundet i bilaga till Inventarium (skrivet av riksantikvarie Johan G. Liljegren), 1828-01-28 (uppläst 1828-01-29).

För att granskas och till sitt metalliska och Wettenskapliga värde bestämmas har till mig blifvit öfverlämnadt 6 större stycken af ett sönderbrutit Guldsmycke, tillika med 15 Stycken affallna prydnader, hvilket alt insändts af Konungens Befallningshafvande i Skaraborgs Län såsom funnet sistliden October månad vid Norra ändan af Olleberg i Karleby Socken af Släta gäld ungefär ½ mil ifrån Fahlköping. Inhysesmannen Lars Helgesson och Hemmans åboen Gustaf Sandsjö. Enligt serskilda ifrån hittarne infortrade mera bestämda uppgifter rörande detta fynd är det träffadt vid upgräfningen af så kallad ungarie (sten till spishällar enl. Liljegren »Fynd No 671«) ungefärligen 36 alnar nedom en lodrät klippvägg af nämnde Berg, omkring 700

alnar från Landsvägen mellan Leaby och Fahlköping liggande vid pass 1 ¼ alnar djupt i jorden, utan spår på stället efter brända ben, kol eller aska, samt vid anträffandet icke helt utan sönderstyckadt så att den 19de förledne October af bägge ofvannämnde personerna hittats delar till 20 lods vigt och den 22 derpå följde åter det öfriga af Lars Helgeson ensam, hvilket allt i den beskaffenhet och så mycket som det funnits i vittnens närvaro till Konungens Befallningshafvande blifvit aflemnadt.

De söndrade stycken i hast hopsatta i den ställning som dessa delar sjelfva antyda sig haft till hvarandra i Smyckets oskadade tillstånd, visa att Smycket helt bestått af tvänne byglar, hvardera utgjord af 3ne öfver hvarandra lagde och sammanlödde Cylindriske Rör af en svanpennas tjocklek. Byglarne i ena ändan sammanfogade genom en ledgång och i andra ändan den ena bygelns rör småningom afspetsade till 3ne klor lika en treuddig gaffels, för att i den andras motsvarande öppna rör kunna hopskjutas till en ring och åter öppnas.

Hvardera af de nämnde rören är prytt med pålödda större och mindre ringar eller kulor med många derå anbragta prydnader af filigrainsarbete samt emellan byglarne människohufvuden bilder af djur m.m., allt isynnerhet styckets många fina och ömtåliga delar visa att det varit bestämt till en prydnad och dess kostbarhet såsom innehållande nära 3 myntmarker guld att det tillhört en rik person, äfvensom omsorgen i arbetet att det varit för sin tid ett konstrikt och smakfullt smycke.

Wid första ögonkastet öfvertygas den som är något bekant med serskilda tiders och orters konstalster att det icke är en nyare tidsålders arbete äfvensom man utan att såra agtningen för förfäders konstskicklighet kan trygt påstå att det icke ursprungligen tillhör det land der det funnits. Detta digra i ädel massa det konstlade i hopfogningen det vidunderliga i prydnaderne, det mödosamma ytterst fina i arbetet tillhör ej Europas mera kända äldre nationer i hvilkas konstverk icke heller de många vanställda ödle- och ormfigurerne ingingo hvarken såsom Zirater eller sinnebilder hvilket allt åter tillhör Asiens. Här träffas redan i Persien smaken för den slags yppighet, som i en enda prydnad nedlägger ofantliga summor; ibland Mongoliska folkslagen dessa vidunderligen föreställda bilder af ödlor, ormar, drakar och dylikt såsom Zirater och sinnebilder till och med i fanor och standarer; hos Indier och Tibitaner det myckna bruk af ringar och bälteprydnader allestädes där de kunde fästas och väl skönjas, samt en mångbrokig blandning af allt detta hos de midt ibland dem sig framträngande så kallade Tartarer eller rättare Turkiska folkslagen.

Af detta Folkslags mynt och prydnader hafva i fornda tider en sådan mängd kommit till Norden att ännu nästan beständigt uppgräfvats mer och mindre dyrbara stycken deraf i vår jord; och röja sig i dessa förut varande lemningar samma smak och samma styl i arbetet, som det här ifrågasatte, å hvilket dessutom de såsom Zirater anbragte människohufvuden blifvit afpräglade caractairs dragen af denna Nations utseende, ett brett ansigte med små ögon och liten mun.

I anledning af förut i Svensk jord träffade fynd ifrån samma orter, har i Kongl. Akadem. förut blifvit ådagalagdt huruledes gemenskap med Norden ägt rum med utstakande tillika af den tidens handelsväg öfver Wolga strömmen och Caspiska hafvet till Persien, Buchariet och Indien, under Samariska Prinsarnes regering i Samarkand och angränsande tracter.

Den gamle Nordboen, som sökte bragden ära och rikedom i synnerhet Svensken, fick ock snart vid sina besök på andra sidan Östersjön begrep om denna väg till vinnande af sina önskningar ej sen att beträda den. De många under Sassanidiska och Samanska Califerne i Bagdad, Samarkand, Ar-Schach m. fl. angränsande ställen präglade mynt, som hela östliga Sverige iginom, ifrån Norrland till Skåne ur jorden uptagits, bära de säkraste intyg om inbyggarnes umgänge med ofvannämnde orter ända ifrån 7de århundradet, Ja våra häfdo anteckningar underrätta oss äfven om ordentliga härfärder eller om man vill så anse dem utvandringar åt östliga orterne då Svenskar under Igor eller en Svensk Ingvar med sine Wäringar förvärfvade både Rike och stort inflytande i det inre af Ryssland, en ort hvarifrån denna förbindelse med den aflägsnare Orienten följagtligen för landsmän var mycket lättad.

I de flesta Landsorter hafva vi också efter några med Ingvar Österut farande minnesteckningar å Runstenar ett slags minnesvårdar som äro med Tartariets nära beslätade. Detta förhållande anmärkt i nästan alla Svenska landsorter som ej lågo invid Wester hafvet röjer ett öfver hela samma lands orter under någon tid rådande begär att öster ut söka sin lycka. Att detta ej endast var i handelsärenden vitsorda minnesrunorne öfver män som där tappert förhållit sig i vapenskiten och derfor erhållit belöningar; och är det i enlighet med bruket i dessa östliga orter som vi förmoda att de många funna hand- och armingar äro där vunna i tapperhets belöningar företeendes således prof af samma förhållande som Runstenarne uttrycka med orden fara dreingiliga fram, visade sig den gods dreings der fäktade tappert och förhöllo sig ädelt och allestädes med utmärkning.

Enär nu mångfaldiga prydnader och dyrbarheter af samma smak och från samma ort ofta tillsammans funna och en del genom tydliga påskrifter bestämda, som genom dylika förhållanden hitkommit, ådagalägga en liflig gemenskap mellan dessa vidt skiljda orter blir deraf en slutsats att en beslätad kostbarhet på likartadt sätt och med lika lätthet åtminstone utan hinder af orternas afstånd kunnat hitföras.

När vi således känna vårt Smyckes hemort och så vida kommit sättet för dess hitkomst på spåret att man inser åtminstone orternes aflägsenhet från hvarandra ej göra det orimligt så anvisa och de från samma ort och jemte lika arbetade smycken funna mynt med bestämda årtal tidevarvet derfore under loppet af 9e Århundradet då Igors eller Ingvars nedsättning i Ryssland redan hunnit fullbordas och blifvit hägen för dessa österfärder.

Smyckets bestämmelse i dess hemland måste mera af dess beskaffenhet än af uppgifter uplysas; hälst de sednare underrätta oss att österlänningarne i allmänhet buro ringformiga prydnader på hufvud hals och armar samt om lifvet, ja på sjelfva fötterna; hvilka smycken dock till ämne och arbete voro olika i mån af ägar- nes anseende och tillgångar. Kronor för hufvudet äfven som de något mindre hand- och armingarne voro såvida slutne att de ej för öppnade behöfde någon ledgång, hvilket tvärtom var för deras begagnande hinderligt, till hielmprydnader åter var detta smycke ur samma skäl ej passande och för öfvrigt allt för ömtåligt att kunna uppbära de slag och stötar för hvilka densamma då skulle ofta varit utsatt. Snarare liknar det ett bälte sådant man finner Stora Moguls Prinsessor bära, men dels fordrade då dess obetydliga vidd en mycket smärt kropp, och dels går dess större utvidgning i nedra kanten det mera brukbart om halsen; för denna bestämmelse synes det också mycket mera passande som ledgången hvilken suddt öfver nacken är mera rät upstående då den motsatta delen vid fogningen blifvit mera utböjd liksom för att passa efter bröstet. En sådan användning synes och anvisas å trenne på sjelfva smycket befintliga menniskofigurer hvilka med en sådan ringkrage äro pryddes. Huruvida detta halssmycke var för sitt ursprungliga bruk en blott prydnad eller tillika något serdeles utmärkningstecken har jag ej haft utvägar att inhämta. I Sydliga Europa tillhörde en sådan en Triumphator såsom segertecken och visar locket till en gammal urne cineraire en Triumphator i liggande ställning med en guldkedja fallande om halsen i likhet med vår tids Commendeurskedjor hvilket äfven finns på andra gamla bilder.

Om detta Smyckes bruk i Skandinavien kunna icke några fullständiga underrättelser ur häfderna erhållas. Det var väl hufvudsakligen det quinliga könet som till halsprydnad brukade kedjor och perlband dock nämnes äfven en man som fått ett guldmän spändt om halsen, och benämningen guldhalsar visar dettas verkliga bruk, hvarvid bör anmärkas att Halssmycken eller kedjor af ädlare metall serdeles af guld, utaf här angifne skäl, nemligen deras hitkomst såsom utmärkningstecken, troligen ända från dessa aflägsna tider äfven i Sverige fortfar att vara Riddare och Adelsmän egentligen förbehållet vid högtidliga tillfällen hvilket i synnerhet Konung Johan III:e sökte återuplifva. I Kallelsebrefvet till Kröningen gifvet d. 4 maj 1569 har det således uttryckligen och serskildt, blifvit Adeln i Smålanden befallt, att de skulle förse sig med dem såsom adelsmän tillkommande Guldkedjan.

Huruvida detta smycke af eller med sin första Svenska ägare blifvit vid Olleberg nedgravvet, eller det såsom en klenod blifvit bevarat låter väl ej bestämma sig; men icke har man skäl att förmoda att det i mer än 4 eller 500 år intill Konung Albrekts tid varit i bruk och blifvit bibehållit till sina fina bipyrdnader så oskadat och litet nött som det nu visar sig. Någon påteckning som liknar C.8., har hvarken jag eller Akademiens Tecknare vid afritningen kunnat upptäcka men om den äfven funnes kunde den ej hänföra detta konstverk till den konungs tid som hos oss bär namn af Carl 8de hälst han kallade sig sjelf Carl 11.

Såsom ett Smycke af Serskild daning och beskaffenhet emot dem som i Samlingarne redan förefinnas, och derjemte utmärkt genom sitt arbete och sin dyrbarhet, hvarigenom det gifver ett nytt stöd åt verkligheten af våra häfders uppgifter om våra förfäders rikedom i prydnader af guld och icke blott ett åskådligt begrepp om dessas beskaffenhet, utan äfven en tillförlitlig anvisning på den ort hvarifrån de erhållits, hvarförutan detsamma visar oss förfädrens förhållande till dessa aflägsna folkslag i hvilket afseende resultatene äfven för allmänna Historien äro viktiga och Fyndet redan ådragit sig så utländske som inhemske forskares uppmärksamhet, förtjenar denna märkvärdiga forntids dyrbarhet att för K.M. och Kronans Samlingar inlösas i hvilket avseende den blifvit till sin halt af vederbörande behörigen proberad och med den för dylika Fynd i dag bestämde 1/8 dels förhöjning värderad till 185 Dukater 8 Skillingar 1 1/2 rst, hvilken löseskilling i händelse af nådigt bifall till förevarande underdåniga hemställan, begge hittarne Inhysesmannen Lars Helgeson och hemmans åboen Gustaf Sandsjö torde efter hvad de sjelfve veta sig funnit och enligt deras egen tillkännagifvna träffade öfverenskommelse få sins emellan sjelfva fördela.

Joh. G. Liljegren

29.1.1828

KVHAA Protokoll Nr. 5 / KVHAA Prot No 5, tisdagen den 29 januari 1828.

§ 2

Upplästes och justerades underdåniga utlåtandet öfver det vid Olleberg träffade guldsmycke

§ 6

Sedan numera de af hittarna till nämnde fynd infortrade upplysningarna hunnit ankomma uppläste Riksantiquarien ett af honom uppsatt underdånigt betänkande öfver denna dyrbara prydnads märkvärdighet i afseende dess på hemland, tidevarf och bestämmelse. I anledning så häraf, som af dess sköna arbete och väl bibehållna skick så ock att detta Smycke är hitintill det enda bekanta i sitt slag i Europas samlingar, ansåg Akademien det förtjena att för Kongl. Majts. och Kronans Samlingar inlösas och skulle underdånigt utlåtande härom upprättas.

Upplästes den ifrån K. Myntet erhållna uppgift af det vid Olleberg träffade fynds halt och värde, hvaraf inhemtades att detta guldsmycke, som vägde 46 5/16 lod, 22 karats halt var i metallen värdt 164 Ducater 1 Rd rs, och med den för fynd i lagen bestämda förhöjningen 185 Ducater 8 sk 1 1/2 rste Specie.

5.3.1828

Königlicher Brief / Kungl. brev, 1828-03-05.

Wi CARL JOHAN med Guds Nåde Sveriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung.

Wår Synnerliga Ynnest och Nådiga Benägenhet med Gud Allsmäktig Tromän och Tjenare Samtliga Ledamöter i Wår Witterhets-, Historiæ och Antiquitets Academie! Sedan Wår Befallningshafvande i Skaraborgs Län under den 25 November sistlidet år till Oss i underdånighet insändt ett wid gräfning å Norra ändan af Olleberg 1/2 mil från staden Falköping utaf Inhysesmannen Lars Heljesson och Hemmansägaren Gustaf Sandsjö i jorden träffadt och enligt Allmänna lagens föreskrift Oss och Kronan till inlösen hembjudet fynd, bestående af ett större Guldsmycke om 46 5/16 lod: och Wi häröfver inhemtad Edert underdåniga utlåtande, så hafven I uti skrifvelse den 29 sistlidne Januari med insändandet af Riks Antiquariens i ämnet

meddelte undersökning förmält deraf hufvudsakligen wara upplyst, att förenämnde Smycke ursprungligen wore förfärdigadt i Asien och sedermera hitkommit genom någon af de nordboer, hvilka under 7de och 8de och 9e Seklerna utforo i härnad öfver nästan hela den då kända werlden, och af hvilka, enligt hvad man bestämdt känner, flere drogo öster ut och nedsatte sig i det inre af Ryssland, hvarigenom communicationerna emellan Sverige och de längre bort belägna Asiatiska länderna betydligt lättades: att Smyckets första bestämmelse på den ort der det bifvit förfärdigadt sannolikt varit att nyttjas såsom Halsprydnad samt slutligen att det efter sin hitkomst antingen blifvit förwaradt blott såsom en dyrbarhet eller ock af dess Ägare användts till något distinktionstecken, hvartill halsprydnader, om ej wanligen likwäl understundom äfven af våre föfäder skola blifvit nyttjade. Wid ett sådant förhållande då ifrågavarande Guldsmycke, så i anseende till dess sköna och wäl bibehållne arbete, som till formen, wore det enda i sitt slag, som blifvit funnet i Sverige, samt uti i alla Samlingar inom Fäderneslandet, icke något kunnat uppgifvas, som med detsamma hade den ringaste likhet, äfvensom wid anställde forskningar uti öfver utländske Antiquiteter utkomne arbeten ingenstädes skola funnits någre föremål, som voro med detta Smycke alldeles jemförlige hafven I på dessa med flere skäl ansett Eder böra i underdånighet tillstyrka att denna Forntids dyrbarhet måtte warda för de under Eder wård stälde Allmänna Samlingar inlöst enot det derföre efter föregången wärdering wid Myntet åsatte wärde belöpande sig, jemte den i Lag för dylika fynd bestämda 1/8 eller 12 1/2 Procents förhöjning till 185 Dukater 8 skillingar 1 1/2 rst. Specie hvilken lösen I i sådant fall hemställt måtte få till Lars Heljesson och Gustaf Sandsjö öfwerlemnas, för att densamma sig emellan fördelas.

Efter öfverwägande heraf hafver wi med afseende å hvad af Eder rörande ifrågavarande fynds särdeles märkwärldiga beskaffenhet i underdånighet blifvit anfördt, i Nåder godtfunnit bifalla, att detsamma må för Wår och Kronans räkning inlösas med Ett Hundrade åttatio fem dukater 8 skgr 1 1/2 rst Specie, för att bland de under Eder wård warande Allmänna Samlingar förwaras; och kommer Nådigt Bref till Wårt och Rikets Stats Contor framdeles att afgå med befallning att berörde summa utbetala och till wår Befallningshafvande i Mariestad öfversända, för att upphittarne wederbörligen tillställas hvilket Wi Eder i Nåder tillkännagifve jemte det Guldsmycket Eder härhos tillsändes. Wi befalle Eder Gud Allsmächtig Synnerligen Nådeligen. Stockholms Slott den 5. Mars 1828.

Carl Johan / H.G. Danckwardt

26.3.1828

KVHAA Protokoll Nr. 13 / KVHAA Prot No 13, onsdagen den 26 mars 1828.

§2

Upplästes Kongl. Majts nådiga Svar af den 5 dennes på Akademiens yttrande rörande en vid Olleberg träfad halsprydnad af guld, med nådigt bifall till dess inlösen. Det medföljande guldsmycket lades till Antiquitets Samlingen.

1.2 SEKUNDÄRANGABEN / SEKUNDÄRA UPPGIFTER

En historia som berättats i bygden gäller hur själva överlämnandet av hittelönen skedde:

»Prästen (rimligen Mellin) hade lagt upp pengarna på ett bord, innan »Helge« skulle komma in för att hämta dem. Då frågade prästen vad han skulle med så mycket pengar till och föreslog, att summan borde delas i tre delar, så att han, prästen, fick en tredjedel (till kyrkan) såsom själasörjare, de fattiga i Karleby en tredjedel och Helge som hittare den återstående tredjedelen.

Men Helge gick fram till bordet, strök ner pengarna i sin hatt och sade: »Fattig är jag själv, och för min själ sörjer jag ock«. Och så gick han. (Svensson 1935, S. 137 [S. 135-138]).

10.6.1990

Brief von Bertil Sandsjö / Brev från Bertil Sandsjö, 1990-06-10.

Nedanstående händelse är nedtecknad av Johan Elias Sandsjö (Min morfars far) Född i Karleby den 8/7 1830.

Det han skrivit ner i sin noteringsbok hände den 19 oktober 1827:

Konung Albreckts krona upphittad i Olleberg.

När jag var barn och vistades hos mina föräldrar, som voro bosatta i Karleby, omkring 1832 tilldrog sig följande: Jag hade en äldre broder, som tillsammans med en gammal avdankad soldat vid namn Helje gingo upp till Olleberg för att gräva up garnsten hvilken skulle användas till en bakugn. Högt uppe i berget på norra Änden i Öfvergårdens betesmark började de att gräva. Efter en stunds arbete hittade Helje något skinande föremål, som han stoppade i sin ficka. Då frågar min broder. Hvad hittade ni Helje? Han svarar: Det var väl ej annat än en mässingsbit. Sedan arbetet åter fortgått en stund, finner äfven min broder ett glimmande stycke.

De betraktade nu hvad de funnit och trodde det vara guld, emedan det var så fint arbetat. De gingo då hem sedan de beslutat att fortsätta arbetet dagen efter och om de då funno något, gemensamt dela bytet.

Egennyttan har ju i alla tider spelat en stor roll, detta visades äfven här. Dagen därpå gick Helje tidigare till Olleberg än aftalat var och utan att tillsäga sin arbetskamrat. Och då hittade han lika så mycket som båda två dagen förut.

En sakkunnig person, för hvilken det funna visades, sade att det var fint guld och hade varit en krona. Guldet blef sedan uppskickat till Stockholm och hembjudet kronan till inlösen.

Penningarna åtföljdes af en skrifvelse hvari det upplystes att det varit Konung Albreckts krona och att tredjedelen fattades. Han hade förlorat sin krona i slaget vid Falköping, samt blivit Drottning Margaretas fånge, mera kunde sägas men detta må vara nog.

Något litet fakta om det fina guldfynd som Gust. Sandsjö och Lars Helgesson fann när de letade efter om-mealer (ugns hållar) uppe på Olleberg 1827. Det var inte, som de trodde, konung Albreckts krona de hittat. Utan något mycket finare, en halskrage i rent guld, troligen tillverkad i Sverige på 400-talet. Få liknande fynd har hittats i svensk jord. Smycket tros ha använts vid hedniska kultfester och måste ha gömts där uppe på Olleberg och sednare blivit avglömt. Ollebergskragen, som den sedan blivit kallad, väger 670 gram och inlösningssumman var hela 1573 Rdr 19 öre, en mycket stor summa år 1827.

20.12.1994

Brief von Tor Lidberg / Brev från Tor Lidberg, Saleby gård, 521 97 Vartofta).

Jag har frågat folk här i trakten om deras versioner av hur guldhalskragen hittades. Alla har ungefär samma historia att berätta. Det enda som skiljer sig åt är om det var två lantbrukare eller en lantbrukare och en dräng som hittade den.

Alltså:

En lantbrukare från trakten och hans dräng gick en dag 1827 upp till rasbranten nedanför klippstupet på Ållebergs norra ände för att försöka hitta några bra hållar passande till ett ugnabygge. När de höll på att bända undan en sten fick de se något som glimmade. Detta var guldhalskragen.

De tog den med sig och när de närmade sig gästgiveriet i Leaby, ca 2 km från fyndplatsen, bröt de loss en bit från kragen (de ville inte visa, vad de funnit och förstod det nog inte själva heller).

När de kom till gästgivaren tog de upp den lilla biten och frågade: Kan vi få något för den häringe? Gästgivaren satte då guldbiten mellan tänderna för att känna på kvaliteten varefter han sade: »Husch! Den här kan I bli söpna för.«

1.3 ANGABEN ZU PERSONEN / PERSONUPPGIFTER

3.11.1993

Mitteilungen aus dem Landesarchiv Göteborg / Meddelande från Landsarkivet i Göteborg, 1993-11-03.

Lars Helgesson f. 1771-02-19 i Kinneved, Vårkumla församling, d. 1830-03-02 i kräfte.

s. till Helge Ambjörnsson och Maria Jonsdotter, bondefolk från Lillegården, Vårsköl. Han hade en tvillingbror Eric.

Helgesson var dräng på Fogdegården (Karleby Al:5 inflyttad fr Osled 1819 och utflyttad därifrån 1820 till Moqvarn?

Johan Elis Sandsjö var yngre broder till Gustaf Sandsjö, född nära tre år efter att halskragen hittades.

Gustaf Sandsjö f. 1802-04-19 i Hofmangården, Karleby.

s. till Carl Sandsjö från Slöta och Cath. Gabrielsdotter fr Karleby

Gustaf flyttade 1827 från Hofmangården till Karleby Lillegården och ingick äktenskap med Anna Greta Jeansdotter f. 1806-20-28 i Karleby, Uddgården.

2 GOLDHALSKRAGEN VON FÄRJESTADEN

Verwaltungsprotokolle / Administrativa protokoll

21.9.1860

Brief an KVHAA von der Provinzregierungskanzlei in Kalmar / Brev til KVHAA från Landskansliet i Kalmar.

Ägaren af hemmanet Färjestaden på Öland, Handlanden J. Melén har, i ändamål att de kongl samlingarne till inlösen hembjudas, hit inlemnad ett af hans drängar Anders Jonsson och Johan Petersson wid gräfningsarbete i en förbi ladugården vid Färjestaden ledande väg i går anträffadt jordfynd, bestående af ett större diadem eller halsring med 2ne mindre dertill hörande bitar, allt såsom det synes af guld och wägende, efter uppgift, omkring 52 lod. Detta fynd får jag för ofvanberörde ändamål till Kongl. Akademien härhos öfverlemna.

Calmar i Landskansliet den 21 September 1860.

K. Sköldebrand / A. Palme.

1.10.1860

Riksantiqvariens Gutachten über einen auf dem Gut Färjestaden im Kirchspiel Thorslunda auf Öland angetroffenen Goldfund / Riksantiqvariens utlåtande öfver ett å hemmanet Färjestaden i Thorslunda socken på Öland anträffadt Guldfynd, Stockholm d. 1 October 1860.

Vid gräfnig i en väg, ledande förbi ladugården på Handlanden J. Meléns hemman Färjestaden i Thorslunda socken på Öland, hafva drängarne Anders Jonsson och Johan Pettersson anträffat ett forntida halssmycke af guld wägende 1 skålpund, 66 ort 30 korn, eller 53 3/8 lod, hvilket är af den märkvärdighet att det förtjänar följande beskrifning.

Smycket utgör ett slags krans eller ringkrage, bildad af fem på hvarandra lagda rörformiga ringar, den ena något vidare än den andra, till följd hvaraf diametern i öfra kanten (7 tum) blir något mindre än i den nedra (nära 9 tum). Kransen är delad i två hälfter, hvilkas ändar äro förenade i en tvärsgående gångled. Hopfästningen sker derigenom att den ena hälftens afsmalnande rörspetsar, liknande klorna på en silfvergaffel,

instickas i den andra hälftens tvärt afskurna rör. På inre sidan är en strutformig öppning, genom hvilken ett stift, eller dylikt, kan nedföras i den näst nedersta ringens öppna rör, för att fästa den inskjutna klon. Denna klo är afbruten på det ställe der den träffats af det nedskjutna stiftet, hvilket tycks visa att kragen någon gång blifvit våldsamt öpnad, utan att stiftet varit uttaget.

Hvarje ring består af ett slätt rör, på hvilket släta hylsor eller tvärringar, smalare och bredare, blifvit öfver-skjutna, symmetriskt ordnade så att de bilda 22 likstora fack. Mellan hylsorna äro rören omgifna af fina, släta eller kornade tvärränder, trådfätor samt pålödda fina trådsirater i mångfaldig vexling, liknande filigrans-arbete.

Tomrummen mellan de genom hylsornas kanter sammanlödda rören eller ringarne fyllas af fina, utan tvifvel för hand arbetade ornament, i hvilka drak- och orm-figurer, mer eller mindre fantastiskt förvridna, till en stor del igenkännas, omvexlande med små runda rosetter. Dessa ornament äro fästade på släta guldskeifvor, fastlödda i ringarnes mellanrum. På ändarne närmast gångleden äro pålagda trådsirater, som synas föreställa ödlor.

Arbetet är utfört med stor handverksskicklighet och med fantastiskt nyckfull omvexling i ornering mitt upp i den strängaste symmetriska stelhet.

Smycket är nästan fullkomligt oskadat, endast sex små fyllnadsornament äro bortfallna. Den nedersta ringen har på några ställen blifvit bucklad genom våldsamma slag, som lösbrutit tvenne små bitar, hvilka dock finnas i behåll och kunna fastsättas. Det är möjligt att bucklorna förorsakats af de redskap som begagnats när fyndet anträffades, men det synes likväl sannolikare att skadan skett redan i äldre tid.

Att denna prydnad varit bestämd att bäras på halsen, kan icke betvivlas. För att fästas på hufvudet eller bröstet, hade den icke behöft förses med gångled. För armen passar hvarken formen eller den stora vidden.

Något smycke af detta slag finnes icke, så vidt jag känner, i något annat lands samlingar. Det är därför så mycket mera märkvärdigt att redan en gång tillförne i Sveriges jord anträffats en dylik fornprydnad, till form och arbetsätt så nära liknande den nu hembjudna, att man med skäl kan antaga att de åtminstone utgått från samma verkstad, om de icke äro af samma hand förfärdigade.

Detta likartade smycke, som väger 1 skålpund 42 ort (45 1/2 lod) hittades 1828 vid Olleberg i Karleby socken i Vestergötland och inlöstes med 185 dukater 8 sk 1 1/2 rst Specie (motsvarande efter 8 Rd 50 öre dukaten, 1573 Rd 19 öre Rmt) till Kongl Samlingen, bland hvars guldskattefrån forntiden det hittills, med afseende på arbetsbeskaffenhet, intagit främsta rummet.

Vestgötasmcket består dock endast af tre på hvarandra lagda rörformiga ringar, hvilka äro något tjockare än på Ölandsfyndet. Äfven de kring rören anbragta hylsorna äro något större och till en del försedda med trådsirater af flera slag. Genom hylsornas större omfång har äfven rummet mellan ringarne blifvit något vidare, till följd hvaraf de i öppningarne inpassade ornamenterna erhållit större dimensioner och således kunnat omsorgsfullare utarbetas. I de flesta af dessa ornament, hvilka icke äro fästade på någon bottenskeifva, utan äro arbetade à jour, igenkännes drakfiguren. Men derjemte förekomma här äfven andra djurbilder, liknande häst och svin, samt, i stället för de små rosetterna, runda ansigtsmasker. På ringarnes ändar, närmast gångleden, ligga ödlor och på ena sidan, vid hopfästningen, är hvar och en af de tre närmaste, bredare hylsorna prydda med en hel människofigur. I allt öfrigt är öfverensstämmelsen mellan de båda smyckena fullständig, likväl sålunda att i de finare trådsiraterna och andra detaljer råder mycken omvexling.

På en del af våra guldraketeater förekomma kantöglor med hylsor, trådfätningar och sirater, hvilka ega mycken likhet med orneringen på de båda halssmyckena, äfven drakfigurer, ansigtsmasker och sirater af pålödda trådar, en art af filigransarbete, träffas på framsidan af åtskilliga bland nämnda braketeater. Jag tror att man, på grund af dessa öfverensstämmelser kan våga antaga att de stora halskragarna äro samtida med Guldraketeaterna, hvilka äfven varit halsprydnader, och med dem hafva gemensamt hemland. Den omständigheten att halssmycken af ofvan anförda beskaffenhet icke äro funna i något annat land än Sverige,

äfvensom det kända förhållandet, att Sveriges och Danmarks Museer äro långt rikare på Guldrakteater än samlingarne utanför Norden torde hos mången väcka föreställning, att dessa guldarbeten blifvit i Norden tillverkade. För min del vågar jag likväl icke antaga en sådan mening. Arbetet i halssmyckena hänvisar ovedersägligen på Orienten, det vitnar om Grekisk konst nedsjunken till handverksskicklighet, som sådan länge bibehållen i Byzanz och dess område, Det är bekant att åtskilliga silfvermynt, Kufiska, Anglosachsiska och Tyska, alla från tiden före kristendomens grundfästade i Norden, uppgrävas ur Sveriges jord ymnigare förråd än man någonsin träffat i de länder der dessa mynt äro präglade. Då det sålunda är afgjordt att silfver i stor mängd blifvit från främmande land tilfördt, torde det väl kunna antagas att det för Sverige ännu mera främmande guld kommit på samma sätt. De i vår jord årligen anträffade Romerska och Byzantiska Kejsarnes guldmynt, alla utan undantag präglade i 5:te århundradet, vitna att vid denna tid mycket guld blifvit till Norden infört från Orienten och södern, och jag tror att man på goda skäl kan antaga, att större delen af de guldarbeten, som hos oss ur jorden upptagits, och bland dessa äfven båda praktfulla halssmyckena, gjort sällskap med de anförda guldmynten, hvilka här i Norden varit använda mera som prydnader än som gångbara penningar.

I vår jord anträffas aldrig antika mynt af guld eller annan metall från seklerna närmast före och efter det femte. Detta bevisar, att den beröring med orienten, hvarigenom vi erhållit des guld, varit begränsad inom ett temligen inskränkt tidsrum. Man kan således icke förklara guldets införande genom Varingarnes besök i Byzanz eller Vikingarnes härnadståg, hvilka fortforo under mer än ett århundrade och dessutom utan tvifvel tillhöra en senare tidsålder. Med större sannolikhet skulle man kunna antaga att dessa guldskatte medfördes antingen af en i 5te århundradet från öster hit invandrad koloni eller af enskilda härifrån utgångna män, som deltagit i göternas krig mot både de västerländska och österländska Kejsarne och derefter återvändt till sina hem, der de medbragta skatterna dels nedlades i jorden, i brist på säkrare förvaringsrum, dels en längre tid gingo i arf och bibehöllos i bruk på sätt våra äldsta sagourkunder omförmäla.

Det på Öland funna halssmycket är på Kongl. Myntet värderadt, med inräknad 1/8 förhöjning, till 1749 Rdr 30 öre Riksmünt. Dess inlösning för Statens Museum får jag på det högsta tillstyrka, så mycket hellre, som detta fynd skulle komma att blifva främsta prydnaden bland alla forntidsskatter, der förvaras.

Stockholm den 1 October 1860.

Bror Em. Hildebrand

Notiz im Antiquarisch-Topographischen Archiv (ATA), Inv. 2766 / Notis i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA).

Ett praktfullt halssmycke af guld, bestående af 5 på hvarandra lagda rör prydligt ornerade och med fina drakfigurer m.fl. sirater insatta i rörens mellanrum, försedd med gångled, för att kunna öppnas.

Väger 1 skålpund 66 ort 30 korn.

Funnen på handlanden John Meléns egor af hans drängar, Anders Jonsson och Johan Petersson vid gräfningensarbete i en förbi ladugården ledande väg. – Löstes med 1749 Rdr 30 öre Rmt, den Kongl. Majt genom extra statsanslag beviljat.

20.10.1860

KVHAA Tagebuch / KVHAA dagbok, 1860-10-22.

§ 292

Af Konungens Befallningshafvande i Calmar Län hade till Akademien blifvit insändt, för att Kongl. Majt och Kronan hembjudas ett halssmycke af guld, anträffadt af drängarne Anders Jonsson och Johan Pettersson på Handlanden John Meléns hemman Färjestaden i Thorslunda socken på Öland, vid gräfning i en förbi ladugården ledande väg.

Denna, icke mindre genom metallvärdet än det konstrika arbetet, dyrbara forntidsprydnad hade vid anställd undersökning på Kongl. Myntet befunnits väga 1 skålpund 66 ort 30 korn och vara af 880 tusendelars halt, samt sålunda göra i purt guld 1 skålpund 46 ort 34 korn, som efter beräkning af 8 Rdr 50 öre för dukaten, med tillagt 1/8 förhöjning, uppgår till ett värde af 1749 Rdr 50 öre Rmt.

Sedan undertecknad i ett uppläst utlåtande meddelat beskrifning öfver fyndet och visat dess öfverensstämmelse med ett annat år 1828 (*felaktigt årtal, skall vara 1827*) i Vestergötland anträffadt fynd, af likartad ehuru mindre utmärkt beskaffenhet, och i vissa fall med våra Guldrakteater, samt framställt den åsigt att nämnda guldskeer blifvit från Orienten hitförda i 5e seklet beslöt Akademien hos Kongl. Majt göra underdånig hemställan att det ifrågavarande halssmycket måtte få till Statens Historiska Museum inlösas, så mycket hellre som något arbete af denna art icke så vidt man känner uti något annat lands samlingar förvaras.

Men då den betydliga lösesumman icke kan bestridas af de medel Akademien eger att disponera, alldestund af det på Akademiens stat uppförda anslaget till samlingarnas ökande icke återstår fullt 1000 Rdr, hvilka torde blifva behöfliga för de inköp som under årets återstående 3 månader kunna komma i fråga, fann Akademien sig böra underdånigt hemställa, om icke Kongl. Majt skulle täckas af andra Statens medel nådigt bevilja medel till inköp af detta smycke, hvilket bland den stora mängd forntidsskeer som i Museum förvaras skulle komma att intaga främsta rummet.

Till tidens vinnande behagade Akademien tillåta att förslag till underdånig skrifvelse med öfverlemnande och återopande af undertecknads utlåtande, må uppsättas och hos Ordföranden justeras.

Särskilt utlåtande af Hildebrand. Kgl. Br. D. 9 okt. Jfr Ak.:s prot. 1860 § 352, 1861 § 64.

Gesonderter Bericht von Hildebrand, Königlicher Brief vom 9. Oktober, vgl. KVHAA-Protokolle von 1860 § 352 und 1861 § 64.

20.11.1860

KVHAA Tagebuch / KVHAA dagbok, 1860-11-22.

§ 352

I nådig skrifvelse af den 9 sistl. October hade Kongl. Majt behagat tillkännagifva, att Kongl. Majt, med nådigt bifall till Akademiens underdåniga hemställan, förordnat om utbetalande af 1749 Rdr 30 öre Rmt af besparingarne på Riksstatens ottonde hufvudtitel, till inlösen af ett på Handlanden Meléns hemman Färjestaden på Öland af Drängarne Anders Jonsson och Johan Pettersson anträffadt forntida guldsmycke. Akademien beslöt till Kongl. Statskontoret aflåta requisition af nämnde lösesumma, hvilken derefter kommer att till Konungens Befallningshafvande afsändas för att hittarne tillställas.

5.3.1861

KVHAA Tagebuch / KVHAA dagbok, 1861-3-5.

§ 64

Från Konungens Befallningshafvande i Calmar Län hade inkommit qvitto af Nämndemannen Johannes Nilsson i Björnhofda, som mot borgen, fått för sin myndling, gossen Johan Peter Petersson, lyfta lösesumman för det stora guldfynd, som under sistlidne höst anträffats på Färjestadens egor i Thorslunda socken på Öland, under afvaktan på utgången af den tvist, som vid Härads Rätten blifvit anhängig gjord af Arbetskarlen Anders Jonsson samt ock ynglingen Erik Gustaf Petersson, hvilka göra anspråk på åtminstone någon del af nämnda fyndlösen.

Af de medföljande handlingarne upplystes att smycket varit helt då det anträffades, men blifvit i kanten skadat af Gossen Johan Peter Petersson som bultat derpå med en sten, för att få det loss ur den hårdt tillpackade jorden.

4.10.1860

Brief an die Königliche Münze / Brev till Kungl. Myntet, 1860-10-04.

Anhålles att å Kongl. Myntet få uppgift om vigten, halten och värdet med inberäknad en åttandedels förhöjning, af hosföljande vid Färjestaden i Thorslunda socken på Öland af Handlanden J Meléns drängar Anders Jonsson och Johan Pettersson anträffade fynd. Stockholm i Kongl. Antiquitets Archivet den 4 October 1860. Bror Em. Hildebrand.

Fyndet består af ett halssmycke af guld med tilhörande två lösbrutna bitar.

2.10.1860

Auszüge aus dem Protokoll der Königlichen Münze / Kungl. Myntets protokoll i sammanfattning, 1860-10-02.

Guldsvikt: 1 4634/10000 Skålpunt

Halt: 880/1000

Värde: med inberäknad 1/8 förhöjning 1749 Riksdaler 30 öre Riksmünt då Dukaten beräknats till 8,50 Rdr Rmt.

Fredrik Wretman

Detta var en högre värdering än de 8.30 på dukaten som man först beräknade efter och då lösesumman skulle blivt 1708 Rdr 14 öre Rmt.

6.1.1861

Auszug aus einem Protokoll der Gemeinde Thorslunda, Versammlung vom 6. Januar 1861, eingebunden in das SHM-Inventarbuch / Utdrag ur protokollet som fördes vid allmän Sockenstämma med Thorslunda församling den 6 Januari 1861 (Inbundet i SHM inventarium), 1861-01-06.

§ 1.

På begäran af ortens Kronofogde Herr Landskamreraren C.M. Siljeström hade denna Sockenstämma blifvit sammankallad, på det att dervid måtte inhämtas upplysningar om hvilken eller hvilka personer som under sistl. sommar i Färjestaden upphittat ett gammalt Guldsmucke, hvilket nu af Kongl. Witterhets-Historie och Antiquitets Akademien blifvit inlöst för 1749 Rdr 30 Öre Rmt. I följd häraf hade alla de personer, som kunde lemna någon säker upplysning i detta fall, och synnerligast upphittarna sjelfva och de, som vid tillfället möjligtvis voro närvarande, blifvit uppmanade att sig vid Sockenstämman infinna och de äskade upplysningarne afgifva.

Wid Sockenstämmans början anmodade Ordföranden den eller dem, som gjorde anspråk på ifrågavarande betydliga lösesumma, att framträda och framställa grunderna för sina anspråk. Då framträdde Gossen Johan Peter Petersson i Thorslunda, på 16e året gammal, och Gossen Erik Gustaf Petersson i Björnhofda, nära 14 år gammal, och uppgåfvo sammanstämmande, att Johan Peter Petersson, som förlidna sommar tjente hos Handl. Hr. J. Melén i Färjestaden under det han var sysselsatt med utförande af gödsel eller skulle gå till de vagnar, som till detta arbete nyttjades, helt nära ladugårdshusen, alldeles ensam först blef varse de då af någon tillfällighet blottade kanterna af smucket, genast försökt upptaga detsamma med händerna, men då detta icke lyckades, tog en sten och böjade derpå, hvarunder Gossen Erik Gustaf Petersson tillkom och emottog ett par bitar av smucket, hvilka avslogos vid böjningen. Då de begge gossarne icke förmådde upptaga smucket, kallade Erik Gustaf Petersson till hjälp Arbetskarlen Anders Jonsson, som var nära vid stället, och med hans tillhjälp lyckades det slutligen för dem att upptaga smucket; hvilket Anders Jonsson då tog och straxt derefter aflemnade till Herr John Melén – Gossarne förmandes flera gånger att tala sanning, och vidhöllo sina uppgifter. – Handlanden Herr John Melén som inlemnade fullmakt af Anders Jonsson att bevaka hans rätt och utföra hans talan, bestred dessa uppgifter och påstod att Anders Jonsson på samma

gång som Johan Pet. Petersson kanske aldraförst, sett smycket, och borde erhålla åtminstone halfva lösen därför. Johan Peter Peterssons förmyndare, f.d. Nämndemannen Johannes Nilsson i Björnhofda, påyrkade deremot för myndlingens rätt. Den öfriga församlingen hade icke några säkra upplysningar att meddela. Begge parterna åberopade Inhysesmannen Lars Andersson (= Lars Danielsson – se prosten Israel Alqvists intyg 1861-01-19) i Dörby af Norra Möckleby socken såsom det enda åsyna vittne, som finnes att tillgå, men han var icke wid Sockenstämman närvarande.

Både den öfriga församlingen, Herr Melén och Johannes Nilsson ansågo bäst, att rätta förhållandet måtte vid Häradsrätten utredas så vida icke godvillig förening kunde träffas och lösesumman delas mellan de uppgifne upphittarne, som alla äro utfattige, men genom denna hjälp kunde blifva bergade. En sådan godvillig uppgörelse ansågs af alla de närvarande önskvärd och billig, hvarvid dock Herr Melén bestred gossen Erik Gustaf Petersson all delaktighet i lösesumman, hvilken han föreslog till lika fördelning mellan Anders Jonsson och Johan Peter Petersson. Gossen Erik Gustaf Petersson, hvars fader rymt bort för många år sedan, hade ingen målsman närvarande; men många af församlingsboerne ansågo rättvisa och billighet fordra, att äfven han skulle få sin andel af lösesumman, så vida gossarnas berättelse befunnes fullt sanningsenlig. – Några vidare upplysningar om saken kunde icke vid Sockenstämman inhemtas. –

Wid justeringen af detta Protokoll den 13 Januari 1861 inlemnades följande Anförande till Sockenstäm-mo-Protokollet vid justeringen den 13 Jan. 1861 i Thorslunda kyrka.

Då vid Sockenstämman sistl. Söndag upplystes, att gossen Johan Peter Petersson först hittat Guldsmycket i Färjestaden, och jag är lagligen tillförordnad förmyndare för nämnde gosse; så anser jag mig berättigad att få, åtminstone mot borgen, uppbära hela lösen för fyndet, hvarefter Anders Jonsson och Erik Gustaf Petersson må söka att utfå den större eller mindre del deraf, som kan dem rättvisligen tillfalla: – och anhåller jag, att Sockenmännen och Församlingen måtte tillfrågas, om de vilja understödja detta mitt påstående, Björnhofda den 13 Januari 1861.

Johannes Nilsson

I anledning heraf förklarade de närvarande församlingsboerne på tillfrågan, att de ansågo denna Johannes Nilssons fordran billig och understödde densamma,

Rätteligen utdraget bestyrker

Å Pastorsembetets vägnar

Carl Lindbom

12.1.1861

Kirchenschein, eingebunden in das SHM-Inventar / Prästbetyg, inbundet i SHM inventariet, 1861-01-12.

På begäran framställd i Hr Kronofogde Landskamrer C.M. Siljeströms embetskrivelse den 24 Dec, 1860 får jag här nedan meddela Prestbetyg åt de tre personer som påstå sig vara upphittare af det dyrbara guldsmycke, som sistl. sommar påträffades i Färjestaden.

Anders Jonsson, nu mera statdräng i Färjestaden, är född i Långemåla 1816 7/9, är ärlig och välfrejdad. Han är gift och har 4 barn, samt är stadd i torftiga omständigheter. Mig veterligen är han icke förklarad omyndig. –

Johan Peter Petersson är född i Thorslunda 1845 4/6 samt har fört en ärlig och oklandrad vandel. Såsom i barndomen frånfallen har han blifvit uppfostad af församlingens fattigvård och är således alldeles utfattig. På församlingens begäran har Ordföranden i Sockennämnden f.d. Nämndemannen Johannes Nilsson i Björnhofda nyligen blifvit förordnad till hans förmyndare.

Erik Gustaf Petersson, son af förrymde statdrängen Peter Magnus Petersson, är född i Resmo socken 1847 2/2 och mot hans vandel är mig ingen anmärkning bekant. Hans fader rymde för flera år sedan, då hustru

och barn återflyttade till moderfadern Backstuguhjonet Sven Eriksson i Björnhofda. Hvarken modern Sofia Svensdotter eller Moderfadern eller den släkten är, så vidt jag känner dem skicklig att bevaka gossens rätt, hvarföre en förmyndare för honom vore högst behöflig.

Thorslunda den 12 Januari 1861

Carl Lindbom

Pastor.

15.1.1861

Brief, eingebunden in das SHM-Inventar / Handling, inbunden i SHM inventariet, 1861-01-15.

Till Herr Kronofogden Landskammereraren C.M. Siljeström!

De i Herr Landskamrerns embetsskrivelse den 24 sistl December begärda Prestbetyg och Sockenstämmo-Protokoll, jemte eget utlåtande, får jag härmed öfverlemna och afgifva.

Af Sockenstämmo-Protokollet inhemtas, att tre personer göra anspråk på hela eller hvar sin del af lösesumman för det dyrbara guldsmycke, som hittades på Färjestaden under sistl. sommar eller höst. De upplysningar, som vid Sockenstämman vunnos, bestå egentligen i tvenne minderårige gossars berättelse om förloppet vid fyndets påträffande. Då gossarne flera gånger förmanades att strängt hålla sig till sanningen, men icke i det minsta ändrade sin berättelse, utan sammanstämmande vidhölllo densamma, och då denna berättelse är öfverensstämmande med det allmänna ryktet; så saknar jag anledning att betvifla dess trovärdighet. men dock anser jag rättvisast och nödigt, att rätta förhållandet utrönes vid laga domstol. Skulle deremot genom frivillig öfverenskommelse lösesumman delas, så bör, enligt min tanke, Erik Gustaf Petersson äfven få sin andel; och i sådant fall måste en skicklig förmyndare först för honom förordnas, hvarom då Hr Landskamrern torde draga försorg.

Thorslunda den 15 januari 1861.

Carl Lindbom.

19.1.1861

Brief vom Pfarrer Israel Ahlqvist, eingebunden in das SHM-Inventar / Handling, inbundet i SHM inventariet, 1861-01-19.

Enligt skrifvelse från Herr Landskammereraren C.M. Siljeström; anmodades undertecknad att höra Inhysemannen Lars Danielsson från Dörby, (hvars namn i Kyrkoherden Lindboms protokolls Utdrag oriktigt blifvit uppfattat till Lars Andersson) angående sanna förhållandet vid Guldsmyckets första uppträdande på Ferjestaden och yttrade nemde Lars Danielsson: att han icke kunde bestämt säga, antingen Johan Petter Pettersson eller Arbetskarlen Anders Jonsson först blifvit smycket varse, emedan då han fattade uppmärksamhet dervid dessa båda voro närvarande, men det uppmärksammade han, att Johan Petter Pettersson innan det var upptaget kastade en sten på detsamma, hvarmedelst bitar derpå afslogos, hvarvid han genast erhöill den varning af Anders Jonsson att icke fördärfva det, det måtte vara hvad som helst, som för dem båda då var obekant. Derpå upptog Anders Jonsson en vass sten och lossade det från sitt ställe och upptog detsamma.

Gossen Erik Gustaf Pettersson kom först till stället sedan smycket allaredan var funnet.

Sanningen af detta förhållande sade han sig med Ed kunna fästa.

Slutligen får jag intyga, att Lars Danielsson är en i allo Wälfrejdad och trovärdig Man.

Norra Möckleby den 19 Januari 1861

Israel Alquist

Pastor

21.1.1861

Brief vom Landrat Siljeström, eingebunden in die Beilage des SHM-Inventars / Brev från kronofogde Siljeström, inbundet i SHM inventariet, 1861-01-21.

Jemte vördsamt återställande af det med Ordres den 20 i förra månaden hitsände värderings instrument på ett vid Färjestaden hittadt guldsmycke som för Statens räkning blifvit inlöst med 1749 Rd 30 öre Rmt att tillställas vederbörande hittare, får jag ödmjukast meddela att så vidt mig kunnigt är, någon rättegång om rätta hittarna till fyndet icke finnes anhängig. Närlagde Skrifter och Protocoll ådagalägga emedlertid att 2ne gossar Johan Petter Pettersson och Eric Gustaf Pettersson äro de som detsamma upptäckt och att endast den äldre i protokollet uppgifne Statdrängen Anders Jonsson varit dem behjplig för fyndets upptagande. Lars Anderssons, rättast Lars Danielssons i Dörby genom Prosten Ahlqvist lemnade intyg att Gossen Eric Gustaf Pettersson först tillkom sedan smycket redan var hittadt, finnes i uppenbar strid med gossarnes vid sockenstämma i Thorslunda, efter af Pastors Embetet erhållne varningar, enstämmigt afgifna berättelser: och som jag för min del således ej kan finna annat än, dels att Lars Andersson ankom till stället först sedan hittningen redan var verksteld, i följd hvaraf han måste sakna kännedom om förhållandet i de första ögonblicken och dels att begge gossarne Johan Peter Pettersson och Eric Gustaf Pettersson utan all slags egennyttia uppgifvit sig såsom gemensamma hittare och icke å någondera sidan yrkat någon förmånsrätt framför hvarandra och att Anders Jonsson deremot endast varit gossarne behjplig för fyndets upptagande, så hemställes om icke den uppgifne ersättningssumman till hälften hvardera bör tilldelas de begge gossarne samt således en förmyndare för Eric Gustaf Pettersson förordnas.

Prestbetyget för dessa tre Personer innehåller beträffande Anders Jonsson att han så vidt det Pastors Embetet är veterligt icke blifvit förklarad för omyndig. Huru och på hvad sätt detta uttryck rätteligen bör betraktas torde jag få öfverlemna til Kongl Majts befallningshafvandes uplysta bepröfvande: men då han i sin bästa ålder, såsom betyget innehåller, befinner sig i torftiga omständigheter, synes åtminstone att han till fördel för sina barn icke gjort sig känd som någon god hushållare eller omtänksam hufvader.

Södra Bäck å Kronofogde Contoiret den 21 Januarii 1861.

C. M. Siljeström

25.2.1861

Schreiben vom Gouverneur der Provinz Kalmar, eingebunden in die Beilage zum SHM-Inventar / Skrivelse från K majts bef.h. i Calmar län, inbundet i Bilagan till Inventarium, 1861-02-25.

Sedan de med Kongl. Academiens skrifvelse den 14 sistlidn December hit ankomne Ett tusen Sjuhundra Fyrarationio Rd. 30 öre Rmt, utgörande lösen för ett wid Färjestaden på Öland anträffadt större guldsmycke, blifvit uti härvarande Landt-Ränteri nedsatte i afbidan på en af Kongl. Majts Befallningshafvande genom kronofogden i orten föranstaltad undersökning angående hvilken eller hvilka personer, må anses såsom fyndets verkliga upphittare. Wid denna undersökning hafva på sätt kronofogdens medföljande memorial jemte dervid fogade handlingar utvisa uppträtt tvenne pretenderer, nemligen ynglingarne Johan Peter Pettersson och Eric Gustaf Petersson samt Stat-Drängen Anders Jonsson vid Färjestaden, och då tvisten emellan dem synes icke kunna annorlunda än genom laga rättegång och företeende af tillgänglig bevisning slitas så hafva de fått hänvisning att vid vederbörlig Domstol med hvarandra tvista om bättre rätt till den ifrågasvarande löseskillingen, men emedlertid och med afseende på hvad i ärendet förekommit, har Kongl. Majts. Befallningshafvande på ansökning af förutnämnde Johan Peter Peterssons förmyndare, Nämndemannen Johannis Nilsson i Björnhofda tillåtit honom att emot aflemnad borgen för möjlig återbärings skyldighet, här lyfta ifrågasvarande beloppet, samt får nu äran öfverlemna Johannis Nilssons qvitto jemte förmyndare förordnandet och borgensförbindelsen.

Calmar i Landskansliet den 25. Februari 1861.

E. Sköldebrand

2.7.1861 und 5.6.1861

Gerichtsakten, Ölands südlicher Bezirk, Sommerthing 1861 / Domboken. Ölands S. mot sommartinget 1861 AI a: 224, § 28 med bilagor a10, A11, A,12.

Arbetskarlen Anders Jonsson å Färjestaden hade till detta ting uttagit stng [stämning] å Johannes Nilsson i Björnhofda och hans myndling ynglingen Johan Peter Petersson derstädes samt Lars Andersson å No 3 Björnhofda och hans myndling Erik Gustaf Petersson jemväl i Björnhofda med påstående enligt en så lydande stngsansökan

Litt A 10

Till Ölands etc.

Wid företagande af detta mål inställde sig samtliga parterne i egna personer; Ock woro kden [käranden] och sden [svaranden] Johannes Nilsson biträdde i reggn [rättegången], den förre af bodbetjenten Johan Jonsson å Färjestaden och den sednare af Adam Fredrik Petersson i Mölstorp.

Stämning No 6

Till Ölands Södra Mots vällofl Härads Rätt anhålles att, ynglingen Johan Peter Petersson och dess Förmyn-dare Johannes Nilsson i Björnhofda, samt ynglingen Erik Gustaf Petersson och dess målsman och förmyn-dare Lars Andersson å No 3 Björnhofda måtte blifva kallade för att svaromål afgifva angående det af mig, å Färjestadens ägor förliden höst upphittade Guldsmycke, hvilket af Statens Historiska Museum är inlöst med 1749 Rd 30 öre Riksmt; Och får jag i detta mitt stämningspåstående yrka: Att Eric Gustaf Petersson som enligt Kongl. Majts Respektive Befallningshafvande i Calmar Utslag den 28 Januari 1861, anmält sig såsom Smyckets upphittare måtte, helst denna uppgift är helt och hålligt ogrundad, emedan han vid mitt arbete med smyckets upptagande ur jorden, sist tillkom, och dergemte, mig ovetande bemäktigade sig af de, från smycket, vid upptagandet frånfallna smärre delar, i afsikt att försnilla, emedan han ännu inte återlemnade det. Mätte frändömmas all rätt till erhållande af inlösningssumman.

Och att Johan Peter Petersson som han icke förr tilkom, än sedan jag varseblifvit smycket och äfven obemärkt bemäktigat sig några små delar deraf, säkert i den tanken att dölja det, emedan han ej utan stränga tillsägelser, lemnade dem (den) dagen; äfven måtte fränkännas all rätt och del i den omnämnda summan.

Då jag, som är verkliga upphittaren af guldsmycket, ingalunda kan fråntagas rättvisan, (får) jag äfven yrka: Att Johannes Nilsson, som redan i Läns Ränteriet lyftat nämnde 1749 Rd 30 öre Rmt måtte dömmas skyldig att till mig utgifva nämnde belopp gänte ränta från den dag han det lyftat.

Öppen talan i målet förbehålles, samt rättegångskostnad.

Färjestaden 17 Aprill 1861

Anders Jonsson

Stämning No 7

Efter begäran af Kyrkovärden Lars Andersson i Björnhofda kallas och stämmes här i genom förre Nämndemannen Johannes Nilsson i Björnhofda, samt dennes myndling Johan Petter Pettersson i Thorslunda till Ölands Södra mots Nästinstundande Lagtima Sommarting Som börjar på Färjestaden Mondagen den 6te nästkommande Majj med påstående att då Svaranden J. P. Petterson jämte kärandens Myndling E. G. Petterson i Björnhofda nästlidet år vid Färjestaden upphittat ett till Statens Historiska Museum för ett Tusende Sju hundra fyratio Riksdaler 30 ören Rmt inlöst guldsmycke. hvarföre kärandens Myndling E. G. Petterson icke i godo erhållit ringaste del af Ersättning. såsom äfven närvarande vid fyndets upphittande, alltså yrkas af käranden såsom t. f. förmyndare för bemälte E. G. Petterson och på grund av Kongl Majts Höga befallnings haf Skrifvelse af den 28 sistlidne januari, att Svaranden måtte åläggas till kärandens Myndling

eller hans Målsman återlemna så stor andel af ifrågavarande uppburne lösesumma som enligt Härads Rät-
tens beprövande befinnes vara med Lag öfverensstämmande.

Öppen Talan är förbehållen och yrkas Ersättning för Rättegångskostnaden. Stämningen gifves den hör-
samhet Lag Stadgar.

Möhltorp den 18 april 1861

Efter förordnande

F. Petterson

Litt A 12

Till Ölands södra Mots Vållofl Härads-Rätt får jag hermed ingifva följande sannfärdiga berättelse angående
det af mig, vid Färjestaden förliden höst upphittade Guldsmycke.

Tilldragelsen tillgick på följande sätt. Att då jag vid tillfället var sysselsatt med aflassandet af ett lass sten,
varseblef jag, på den plats jag stod, något af Smycket, och för att närmare undersöka hvad det var, bortskra-
pade jag med den ena foten, den jord som för öfrigt betäckte det då i detsamma Johan Petter Pettersson
varseblef det, och utropade, »vad kan det der vara«, samt fattade en sten och, oagtat min tillsägelse, att
icke bry sig derom utan låta mig som hittat det, först upptagat och bortslog några bitar deraf, hvilka han
sönderbröt och till en del aflemnade till Eric Gustaf Pettersson som emedlertid tillkommit.

Och gäller detta äfven till öppen fullmakt för Handelsbetjenten Joh Jonsson på Färjestaden, som äger att
svara i målet för min räkning, hvarföre jag finner mig fullkomligt nöjd med hvad Jonsson lagligen gör och låter.

Färjestaden 7 Maj 1861

Anders Jonsson

1861. den 7 Maj Andra dgn

Med anmälan att sedan Lars Andersson till detta ting uttagit stng å sdna [svarandena] Johannes Nilsson
och hans myndling Johan Peter Petersson rörande ifrågawarande fyndet, anhöllo Sne att detta mål, hwilket
blifvit utställdt till handläggning å nästkommande dag, måtte företagas i sammanhang med Kden Anders
Jonssons talan; Och sedan denna begäran blifvit af Hdn [Häradsrätten] bifallen, inlemnade Lars Andersson
afskrift af den af honom uttagen stng, så lydande:

Efter begäran har kden Anders Jonsson utveckladt sin talan i en så lydande skrift:

Till Ölands Södra etc

Sedan det blifvit upplyst, att Johan Peter Petersson är 17 och Erik Gustaf Petersson 13 år gamla, berättade
Johan Peter Petersson, under bestridande af kden Anders Jonssons uppgifter, att Johan Peter Petersson wid
ifrågavarande tillfället war sysselsatt med att köra sten wid handlanden Meléns ladugård och derwid inwid
vägkanten och enbart ett par alnar ifrån den närmaste ladan såg något föremål glimma å marken: att
Johan Peter Petersson då med en sten slog derå så att ett par smärre bitar lossnade derifrån; att Erik Gustaf
Petersson som tillkom och bad att få de lösa bitarna samt ropade på kden Anders Jonsson; att denne då
först tillkom och tillsade Johan Peter Petersson att lemna rum. så skulle kden Anders Jonsson upptaga fyndet
utan att det skadades, samt att fyndet sedan det af Anders Jonsson blifvit bragt i dagen befanns wara en
större halsring af guld

Erik Gustaf Petersson förklarade sig witsorda Johan Peter Peterssons uppgift med tillägg att Erik Gustaf
Petersson till handlanden Melén på Färjestaden aflemnadt de bitar af smycket, hwilka Erik Gustaf Petersson
emottog af Johan Peter Petersson med undantag af en af Erik Gustaf Petersson sedermera funnen del af
smycket af ett rågkorns storlek, hwilken del Erik Gustaf Petersson lemnade till pigan Magdalena Andersdot-
ter på Färjestaden, som dock genast tappade denna del af smycket i en mängd halm, deri den sedermera
ej kunde anträffas.

Kdn Anders Jonsson anhöll om vittnesförhör med inhysesmannen Lars Danielsson i Dörby; och Kdn Lars Andersson sökte witesmål af häradstjenaren Johan Wickman på Grösta, skraddaren Johan Sundberg i Björnhofda, hustrun Elin Larsdotter i Thorslunda samt pigan Magdalena Andersdotter å Färjestaden; och som jäf mot desse wn ej förekom eller kunde utletas fingo de aflägga ed och warnades för missbruk deraf, hwarefter de, hwarför sig hördes, witeade sålunda:

(1) Lars Danielsson: Wt [Vittnet] uppehöll sig wid ifrågawarande tillfälle å en ställning wid den lada, bredwid hvilken omstående smycket anträffades och wt märkte derwid Johan Peter Petersson, som war sysselsatt med stenkörning, komma midt för ladan med sitt åkdon, Han stannade der, och gick fram till hästarne samt utropade derwid »hwad är det för skit som ligger der«, hvarjemte han tog en sten och slog dermed mot något föremål på marken. Kdn Anders Jonsson, som härunder stod på ett par alnars afstånd från Johan Peter Petersson, tillsade denne att ej kasta mer sten under yttrande att »hwad det än är så skola wi taga upp det«, hwarefter kdn Anders Jonsson gick fram till stället och med tillhjälp af en sten bragte fram smycket, och först härefter tillkom Erik Gustaf Petersson. Då Johan Peter Petersson slog på smycket gingo några smärre bitar deraf, men desse lemnades sedan till handlanden Melén; tilläggande wt, på fråga af Kdn Anders Jonsson att wt ej visste huruwida Anders Jonsson sett smycket innan Johan Peter Petersson fästade uppmärksamheten derå ...

(2) Johan Wickman: Wt kunde ej meddela någon upplysning i målet ...

(3) Johan Smedberg: Kdn Anders Jonsson omtalade wid ett tillfälle, då wi besökte honom för att kalla honom att hos kronofogden höras rörande fyndet, att Johan Peter Petersson först war framme och slog på smycket innan Kdn Anders Jonsson gick till det ställe der smycket låg ...

(4) Elin Larsdotter: En tid efter det smycket war funnet yttrade förut hörda wt Lars Danielsson att Johan Peter Petersson war upphittaren ...

(5) Magdalena Andersdotter: En kort stund efter det smycket blifvit hittadt omtalade Johan Peter Petersson tilldragelsen på samma sätt som nu wid Rn [Rätten]. Af de från smycket lösslagne bitarne lemnades de två, som Erik Gustaf Petersson innehade till handlanden Melén på Färjestaden, men ett mindre stycke, ej större än ett rågkorn, hoppade ut i en mängd halm då Johan Peter Petersson förut wisade denna del af smycket.

Witnena, utom Wikman, fordrade ersättning för inställelsen samt anhöllo om del af Rns [Rättens] beslut härom; Och det skulle derfor här antecknas att Lars Danielsson haft en och en fjerdedels samt öfrige wardera en åttendedels mil till tingsstället.

... öfwerlemnade målet till pröfning å ömse sidor, begärande ersättning för rättegångskostnaden, ... Johannes Nilsson med tio R. rmt; Och vidare förekom ej än att Johannes Nilsson anhöll om del af expeditionen.

Utslag afkunnadt den 2 Juli 1861

Hrn [Häradsrätten] har tagit målet i öfvervägande. Och som Kdn Anders Jonsson icke visat att han hittat ifrågawarande smycket utan det af den enda wid tillfället närwarande ojäfviga person, hvilken blifvit hörd såsom vittne i målet, intygats att Johan Peter Petersson genom utrop först fästat uppmärksamhet wid fyndet och således, till dess annat blifvit wisadt, måste anses såsom ensam upphittare af smycket, warder Kdn Anders Jonssons yrkande att bekomma den för smycket erhållna lösningssumma af Hdn [Häradsrätten] ogilladt.

Beträffande derefter Kdn Lars Anderssons å Erik Gustaf Peterssons wägnar wäckta påstående om delaktighet i berörda lösningssumma, så enär Erik Gustaf Petersson, enligt sin egen uppgift, kommit till stället först efter det smycket af Johan Peter Petersson redan war hittadt, pröfvar Hdn lagligt jemwäl ogilla Kdn Lars Anderssons berörda yrkande blifvande i anseende till sakens beskaffenhet kostnaderna derå Kne emel-

lan skäligen qwittade till följd hwaraf kne skola ersätta hwar sina vitnen som sådant fordrat, och i sådant afseende utgifwa Kden Anders Jonsson En rsd [riksdaler] 50 öre till Lars Danielsson och Kden Lars Andersson 70 öre till en hvar af Johan Smedberg, Elin Larsdotter och Magdalena Larsdotter, hwarförutan Kderne Anders Jonsson och Lars Andersson skola till hälften hwar till vitnena gemensamt utgifva En rsd 25 öre till lösen för ett transumt af utslaget härom.

K Sköldebrand.

Vor 1976

Ulf Erik Hagbergs Angaben zur Fundgeschichte / Ulf Erik Hagbergs fynduppgifter, före 1976 (Hagberg 1976, S. 334 mit Fußnote 249).

»Wegen der Bedeutung des Fundes soll hier noch die lokale Tradition um den Goldhalskragen herum wiedergegeben werden. Ein sehr zuverlässiger älterer Öländer, in Färjestaden geboren und wohnhaft, ist der Baumeister Anders Olsson (geb 1890). Nach ihm ist der Fundort von ›Smått Gustaf‹ (Erik Gustaf Petersson) genannt worden, der behauptet, den Kragen gefunden zu haben. Gustaf war 12 Jahre alt und sass in der Schuppenöffnung des Hofes von Färjestaden, als er am Rand des Weges, den man gerade anlegte, etwas aufblitzen sah. Der Kragen sass hart in der Erde fest, und er musste Gustaf Peter Petersson (16 Jahre) sowie Anders Jonsson (einen älteren Mann) um Hilfe bitten. Sie klopfen den Kragen los, schlugen aber dabei ein Stück davon ab.«

8.6.1993

Mitteilung von Inga Lisa Källqvist beim Besuch in SHM / Meddelande av Inga Lisa Källqvist, 1993-06-08.

Denna dag besöktes SHM av Inga Lisa Källqvist (Rudedammsgatan 4, 392 47 Kalmar (tel 0480 13286 eller på Öland 0485 37251), hon berättade följande om Andreas Jonsson som var hennes farmors far:

Andreas Jonsson flyttade år 1860 till Färjestaden, Öland. Arbetade som dräng hos handlanden Melén där han hittade en guldkrage i Meléns åker. Vid den tiden kallade han sig Anders Jonsson. Som hittelön för guldkragen fick han en summa pengar och kunde därför köpa sig en liten gård i Kolstad i närheten av Borgholm. Dit flyttade han med sin familj år 1866, han dog 1868. Inga Lisa Källqvists far berättade att hans mormor efter makens död var så fattig att hon rensade ogräs på Borgholms torg.

18.11.1993

Brief der Landeskanzlei in Vadstena / Brev från Landsarkivet i Vadstena, 1993-11-18.

Angående Johan Peter Petersson.

Drängen Johan Peter Petersson, född 4/6 1845 i Torslunda församling, och pigan Sofia Engström, född (enl. husförhörslängderna) 2/11 1840 i Torslunda, vigdes den 22/2 1867 i Torslunda församling. Makarna hade en dotter Maria Christina (Kristina) född 29/10 1867 i Skogsby, Torslunda församling.

Johan Peter Petersson är i husförhörslängderna 1861-1895 skriven som sjöman. i husförhörslängderna 1861-1880 står följande anteckning för Johan Peter Petersson: 1868 betyg till utrikes sjöfart, sedan dess borta. Den 15/11/1880 överförs han till »särskild förteckning« i husförhörslängderna. Hans födelsedatum har sedermera förvanskats i husförhörslängderna till 2/6 1845. i husförhörslängden för Torslunda 1886-1895 är Johan Peter Petersson fortfarande skriven på »särskild förteckning«.

Kyrkoböcker för Torslunda efter 1895 förvaras hos Torslunda församling, adress 386 00 Färjestaden.

Sofia Engström är i husförhörslängderna 1871-1885 antecknad som frånskilda hustrun. Hon hade även en son Carl (Karl) Theodor, född utom äktenskapet den 10/9 1877 i Skogsby, Torslunda församling.

Sofia Engström avled den 31/12 1883 i Torslunda församling.

Maria Christina (Kristina) Petersdotter avled den 24/5 1888 i Torslunda församling.»Gossen« Carl Theodor Petersson, född 10/9 1877, flyttade den 9/8 1888 från Torslunda nr 1 i Torslunda till Nordamerika.

3 DER GOLDHALSKRAGEN VON MÖNE

Verwaltungsangaben / Administrativa uppgifter

1864

Hildebrands Inventar / Hildebrands inventarium.

3248. Fynd från Möne by (Yttergården) i Möne socken, Vestergötland (Elfsborgs Län).

En stor Halsring eller Halskrage, bildad af 7 på hvarandra lagda rör omgifna af trådflätor och små släta ringar, symmetriskt anbragta, så att de bilda 16 afdelningar eller bälten på en sida är en gångled för att öppna ringen, hvilken slutas genom de släta rörspetsarnes instickande i de motsvarande öppna rörändarne. Mellan rören äro på släta guldplattor fastlödda fina ornament (ormar), masker, människofigurer, ödlor. Tre rörspetsar saknas, samt 10 fyllnadsornamenter, af hvilka sednare, likväl 2 lösbrutna medföljde fyndet. (En af dessa lösa har troligtvis redan i forntiden blifvit försedd med en liten krok i hvardera ändan, hvarmedelst den blifvit inhakad på sitt förra ställe. Den är ock nu dit infästad. H-d.).

Väger 1 skp 93 ort 10 korn. Guldet är af åtminstone 3 olika slags finhet.

Anträffades af torparen Johannes Andersson, under sten och jord djupt ned i ett stenrör, som skulle borttagas, omkring 1000 alnar från Möne by och kyrka. Marken kring röret lär fordom hafva varit odlad, sedan bevuxen med granskog, sedan åter uppodlad. Hittaren sände fyndet med annan person till Göteborg att värderas, och uppgafs värdet till 1500 Rdr. Halsringen blef uppvisad på Landskansliet i Göteborg och der kvarhållen, ehuru ombudet förmälde att hittaren ville återfå den, för att sjelf föra den till Stockholm. Konungens befallningshafvande sände den till Venersborg, hvarifrån den afgick till Vitterh. Hist. o. Ant. Akademien.

Löstes med 2123 Rdr 47 öre Rmt. Dagb. d. 13 Juli § 233 d. 17. Aug. § 250, d. 7 Sept. § 285. Kgl. Majts beslut d. 22 Julii. Utlåtande af Hildebrand

1864

Hildebrands Inventar / Hildebrands inventarium.

3286. Fynd från Möne by i Möne socken, Åhs hd, Vestergötland, Elfsborgs Län.

En Rörspets af guld, 1,2 tum lång, hörande till det stora halssmycket, som under sommaren träffats på samma ställe. Infästad i det stora smycket.

Inlemnades af samma person som hittat det stora fyndet, Torparen Johannes Andersson. Löstes med 3 Rdr 12 öre Rmt.

5.6.1864

Brief von A. Theorell / Brev av A. Theorell, 1864-06-05.

Högädle Herr Lands Sekreterare!

Såsom svar å Herr Lands sekreterarens skrifvelse till kyrkoherde Landahl af den 25 sistlidn Maj rörande det här gjorda jordfyndet får jag härmed enligt uppdrag af min Kyrkoherde lemna svar så godt sig göra låter.

Stället der ringen påträffades, beläget omkring 1000 alnar från Möne by och kyrka, tillhör samma bys afrotningsjord och har, såsom marken utvisar, i fordomtima varit odladt och sedan åter öfverväxt med granskog, till dess det för en mansålder sedan åter blef uppodladt. Fyndet fanns i ett stenrör, hvaröfver en sten-

mur var för omkr. 10 år sedan uppförd, hvilken nu till följe af laga skifte skulle flyttas, dervid stenröset äfven blef borttaget och ringen sålunda, som låg djupt deneri, kom i dagen, öfvertäckt förut af stenar och jord. Antagligt måste väl vara att han blifvit stulen och der gömd; men när och hvarifrån? För den händelse, att han möjligen skulle tillhört någon kyrkoprydnad bör jag upplysa att Möne gamla kyrka, som dock 1847 blef nedrifven och ombygd, utan att några märkvärdigheter dervid observerades eller blefvo tillvara tagna lärer enligt Biskop Ryzelii beskrifning warit bland de få offerkyrkorna i provinsen af stort anseende under den katolska tiden, med till och med, enligt lagen, tillerkänd aflatsrätt. Måne fyndet kan vara kommet derifrån? Något mer till fyndet hörande, har icke vidare blifvit funnet, än medföljande knapp, som vid påträffandet satt fast vid gångjernet eller ledgången, men efter kort derifrån lossnade. Den tillhör sålunda ringen och dess upphittare. Denne har nu ock begärt, att jag skulle herjemte anhålla, att när lösen för fyndet hinner anlända, densamma måtte recommenderas directe till honom under adress. »Torparen Johannes Andersson Ulricehamn Möne Yttergårda« och icke till sparbanken i Ulricehamn såsom hans ombud föreslagit.

Med största högaktning tecknar ödmjukast

Th. A. Theorell

Komminister

Borås och Möne den 5 Juni 1864

10.6.1864

Brief des Provinzgouverneurs in Göteborg an den Provinzgouverneur in Wenersborg / Skrivelse från K majts befallningshafvande i Göteborg, 1864-06-10.

Till konungens Befallningshafvande i Wenersborg.

Sedan Torparen Johannes Andersson i Möne Yttergården i ett stenrör beläget omkring 1000 alnar från Möne by och kyrka i Elfsborgs Län påträffat en konstigt arbetad halsring af guld wägende omkring 192 ort, och upphittaren afsändt med annan person fyndet till Göteborg, för att härstädes låta utröna dess penningvärde, blef halsringen i Landskansliet härstädes uppvisad, dervid och som densammas innehafvare förmälde att Johannes Andersson wille återfå ringen för att personligen föra den till Stockholm, Landshöfdingembetet ansåg sig böra, till förekommande af fyndets möjliga förskingring, detsamma kvarhålla, för att sedermera komma vederbörande tillhanda; hvarjemte, för tidens winnande, upplysningar direkte infordrades från Möne församling rörande beskaffenheten af den plats, der fyndet påträffats. Efter det i afseende härå svar ingått bifogade skrivelse från Komminister Theorell, har jag, enär fyndet är gjordt inom Elfsborgs län, härigenom welat detsamma till Herr Landshöfdingen för vidare åtgärd öfverlemna.

Göteborg i Landskansliet den 10 Juni 1864.

(oläslig namnteckning slutande på swärd) ankom till KVHAA 13 juni

15.6.1864

Brief vom Provinzgouverneur in Wenersborg an die KVHAA / Skrivelse från K majts befallningshafvande i Wenersborg, 1864-06-15.

Till Kongl Witterhets-Historie och Antiquitetsakademien.

F ändamål att Kongl Majt och Kronan till inlösen hembjudas, får Konungens Befallningshafvande härvid öfverlemna den i Konungens Befallningshafvandes i Göteborgs och Bohus Län hitlagda skrivelse den 10 i denna månad omförmälde halsring, som blifvit af torparen Johannes Andersson funnen i ett stenröse i närheten af Möne by, Möne socken och Åhs härad af detta län.

Wenersborg: Landskansliet, den 15 Juni 1864.

Eric Sparre

Fyndet förvaras i en låda.

30.6.1864

Brief an die Königliche Münze / Brev till det Kungl. Myntet, 1864-06-30.

Anhålles att å Kongl. Myntet få uppgift på vigten, halten och värdet med inberäknad en åttondels förhöjning, af hosföljande vid Möne by i Möne socken, Åhs härad, Elfsborgs län af Torparen Johannes Andersson anträffade fynd.

Stockholm i Kongl. Antiquitets Archivet den 30 juni 1864.

Bror Em. Hildebrand

Fyndet består af en av 7 rör bildad Halsring eller halskrage af guld, samt en frånbruten knapp till ledgången och tre andra små lösbrutna sirater.

30.6.1864

Brief von der Königlichen Münze / Brev från Kungl. Myntet, 1864-06-30.

Herr Riksantiquarie och Kommendör!

Halskragen har varit ganska svår att värdera. Jag kan nemligen deri urskilja minst tre sorter guld af ganska olika halter. Arbetets beskaffenhet tillåter icke att aftaga tillräckliga prof av de olika sorterna utan att skada detsamma, och, äfven om jag det kunde, wore saken icke hjälpt, då jag icke kan bestämma wigten af hvarje särskild guldsort. Jag har derföre måst hjälpa mig fram med skrapprof på sten. Stommen till arbetet består af rör (af omkr 85/100 guldhalt) hvaröfver äro lindade fina trådar af ganska rent guld (omkr 97/100 guldhalt), dessa hafva sedermera blifvit sammanlödde och öppningarne fyllde med sirater. Dessa sednare bestå åter af två sorter guld neml underlaget (ungefär 85/100 guldhalt) och tråd sirat (97/100 halt). De utstående piggarne, som tjena till lås hålla ungefär 92 % guld, hvarjemte finnes slaglod, som har lägre halt. Under sådana förhållanden blir en exakt värdering af guldets naturligtvis alldeles omöjlig, hvarföre jag i betraktande af arbetets dyrbarhet och sällsynthet fullständigt ansett mig böra i synnerhet tillse att upphittaren icke blir lidande. Det största sannolika felet i värderingen, kan likväl icke öfverstiga 50 Rdr Rmt till upphittarens förmån, vilket icke torde kunna anses obilligt, då jag har full anledning tro, att utländska samlare med glädje skulle betala åtminstone 50 procent utöfver den af mig bestämda värderingssumman.

med största högaktning

Fredr. Wretman

Stockholm den 30 Juni 1864

13.7.1864

KVHAA Tagebuch / KVHAA dagbok, 1864-07-13.

KVHAA dagbok den 13 Juli 1864

§ 233

Från Möne by i Möne socken, Åhs härad, Elfsborgs län.

En stor halsring, bestående af 7 på hvarandra lagda rör af guld, vägande 1 *lb* [skålpund] 93 ort 10 korn, hittad af torparen Johannes Andersson i ett stenröse på en odlad mark.

Sedan undertecknad uppläst ett skriftligt utlåtande öfver denna kostbara fornprydnad, hvilken ansågs vara af Byzantiskt arbete från 5te århundradet, fann Akademien för sin del önskligt att fyndet må till Statens Museum inlösas med det å Kongl Myntet uppgifna värdet jemte laglig förhöjning 2123 Rdr 4 öre Rmt. Men som enligt Kongl Bref af den 30 Augusti 1842 Akademien icke eger att efter egen pröfning och utan föregående underdånig hemställan besluta om inköp af ett fynd, när lösesumman öfverstiger 300 Rdr Rmt, skulle fyndet till Kongl Majt inlemnas med underdånig hemställan att det måtte få inköpas med anförda summa för hvars bestridande tillgång finnes å det på Akademiens stat för samlingarnes ökande uppförda anslag.

Ett för detta ändamål uppsatt förslag till underdånig skrifvelse upplästes och godkändes.

13.7.1864

Beilage zum Tagebuch der KVHAA / Bilaga till KVHAA dagbok. Bilades underd. utlåtande afgifvet d. 13 juli 1864.

Utlåtande öfver ett guldfynd å Möne egor i Möne socken, Elfsborgs län. Dat. d. 12 Juli 1864.

Vid borttagandet af ett stenrör på en uppodlad skogsmark å egorna till Möne by i Möne socken, Åhs härad, Elfsborgs Län, omkring 1000 alnar från byn och kyrkan, har torparen Johannes Andersson djupt ned i röret anträffat en halsring eller halskrage af guld, hvilken genom Konungens Befallningshafvande blifvit till Akdemien insänd, för att Kongl, majt och Kronan hembjudas.

Detta smycke består af 7 på hvarandra lagda rör, det ena något vidare än det andra, till följd hvaraf diametern i nedra kanten (7,5 tum) är något större än i den öfra (5,4 tum). Omfånget i nedra kanten är 2 fot 3,5 tum.

Ringens är delad i två icke fullt lika stora delar, förenade medelst en gångled, genom hvilken går en ten, äfven af guld, på ändarne försedd med runda knappar prydda med pålagda trådsirater. Ringens andra båda ändrar kunna hopfogas på det sätt, att de till en spets afsmalnande rören på den ena sidan inflickas i de öppna rören på den andra halfvan.

Med undantag af dessa afsmalnande spetsar äro rören, hvart för sig, omgifna af särdeles fina tråd- och flät-sirater samt små bredare och smalare släta ringar, symetriskt anbragta i omvexlande enkla och trefaldiga rader, bildande tvärbånd öfver ringens yta, hvarigenom denna indelas i 32 fack eller tvärbälten. Närmast gångleden äro rören, åt båda hållen, belagda med trådsirater, i hvilka man igenkänner formen af en ödla.

Mellanrummen mellan rören, hvilka sammanhållas genom de omslutande små ringarnes hoplödda kanter, äro fyllda med fina på ytan kornade ornament: fästade på en slät guldlamell. Inom hvarje fack förekomma samma ornament, utan annan skiljaktighet, än den som föranledes deraf att facken, till följd af ringens form, hafva olika bredd i öfra och nedra kanten. I två fack förekomma små fantastiska människofigurer med rund sköld vid sidan, i ett fack dylika figurer med ett slags vapenrock öfver höfterna; i ett annat något slags fyrfotadt djur, och i 4 fack ödlefigurer. I de öfriga facken ser man ormar i mångfaldigt varierande ställningar. Inom de trefaldiga raderna af småringar fyllas mellanrummen af ett slags rosetter, i hvilka man tycker sig se en förvirrad efterbildning af masker eller djuransigten.

Knappen på gångledens öfra ända är afbruten, men finnes i behåll. Likaledes äro tillvaratagna ett par frånfallna ornament, som varit fästa i rörens mellanrum. Af de på ena ändan afsmalnande rörspetsarne äro 4 afbrutna; en har blifvit tillvaratagen, de öfriga äro förkomna.

Arbetet är utfördt med utomordentlig omsorg och röjer på samma gång stel symmetri i anordningen och den mest fantastiska omvexling i detaljerna. Utan tvifvel har det utgått från Byzanz eller dess område på en tid då det Grekiska Skönhetsinnet hade urartat till smak för småaktig prydighet, och den fria konsten nedsjunkit till petig, men på samma gång högst utmärkt handverksskicklighet.

Jag tror mig på goda grunder kunna antaga att detta smycke till vårt land inkommit samtidigt med de guldsatter hvilka årligen ur vår jord upptagas, hvilkas ålder bestämmes genom de bland dem förekommande talrika byzantiska och romerska kejsarmynten från 5:te århundradet. Skälen för detta antagande har jag framlagt i ett den 1 Oct. 1860 afgifvet utlåtande i anledning af ett likartadt fynd, som nämnda år anträffades på Öland.

Högst märkvärdigt är, att då någon halsprydnad af denna art icke så vidt jag känner, förekommer i något annat lands museer, hafva icke mindre än tre dylika, inom loppet af 36 år blifvit upptagna ur Sveriges jord.

Den första bestående af endast tre rör, men med större och i konstnärligt afseende bättre utförda ornament, välgande 1 *fb* 42 ort, hittades år 1828 vid Olleberg i Karleby socken i Vestergötland och inlöstes med 185 dukater, 8 skill. 1/2 runst. specie, motsvarande 1573 Rdr 19 öre riksmünt

Den andra anträffades 1860 i en byväg på Färjestadens egor i Thorslunda socken på Öland, vägde 1 *lb* 66 ort 30 korn och inlöstes för Museum med 1749 Rdr 30 öre rmt. denna ring som bildas af 5 rör, står i afseende på arbetssätt och ornamentik närmare den nu funna, men skiljer sig dock i en stor mängd detaljer, Detta tredje halssmycke, ehuru af samma art som de föregående, öfvergår dem likväl i prydlighet och värde, emedan det består af 7 rör, väger 1 *lb* 93 ort 10 korn och enligt samma beräkningsgrund uppgår till ett lösningsvärde af 2123 Rdr 47 öre rmt.

Det enda, hvarigenom denna ring mera väsentligt skiljer sig från de båda föregående, är att dessa på insidan hafva en liten trattformig hylsa, för att nedsticka ett stift, och sålunda fastsätta en af de inskjutna rörspetsarne, hvilken låsinrättning saknas på smycket från Möne.

Då denna halsring i prydlighet betydligt öfvergår de tvenne likartade, hvilka förut blifvit i vår jord anträffade och i Statens Museum förvaras, och då dessa äro att räkna bland de mest sällsynta fornprydnader, måste jag på det högsta tillstyrka fyndets inköp med den ofvan anförda summan, hvori inbegripes icke blott den i lagen bestämda förhöjningen af metallvärdet utan äfven något derutöfver, emedan man på Kongl. Myntet icke kunnat särskilja den olika guldhalt i olika delar af smycket, utan måst taga ett medelvärde, som i någon mån öfverstiger det verkliga. Tillgång till att bestrida lösesumman finnes på det till samlingarnes ökande å Akademiens stat uppförda anslag.

Bilades Akad:ns underd. Utlåtande afgifvet d. 13 juli 1864.

17.8.1864

Protokoll der KVHAA Protokoll / KVHAA Protokoll, 1864-08-17.

KVHAA prot. den 17 Augusti 1864

§ 250

Från chefen för Kongl. Ecklesiastik Departementet hade ankommit skrifvelse med underrättelse, att Kongl Majt ofvannämnda dag lemnat bifall till Akademiens underdåniga hemställan, att ett af torparen Johannes Andersson å Möne bys egor i Möne socken, Elfsborgs län anträffadt guldfynd må med 2123 Rdr 47 öre af de på Akademiens stat uppförda medel till Statens Historiska Museum inlösas.

Sekreteraren anmälde att genast efter mottagandet af denna skrifvelse, nämnda lösesumma blifvit till Konungens Befallningshafvande i anförda län afsänd.

7.9.1864

Protokoll der KVHAA / KVHAA Protokoll, 1864-09-07.

KVHAA prot. den 7 Sept 1864

§ 285

För Akademien uppvisades inkomna qvitto af Torparen Johannes Andersson på 2123 Rdr 47 öre för en halsprydnad af guld hittad på Möne bys egor.

18.10.1864

Tagebuch der KVHAA / KVHAA dagbok, 1864-10-18.

KVHAA dagb.den 18 Oct. 1864

§ 322

En af Konungens Befallningshafvande i Elfsborgs Län hembjuden rörspets af guld hörande till det stora hals-smycket, som under sistlidne sommar anträffades af Torparen Johannes Andersson i Möne by och socken inlöstes med 3 Rdr 12 öre Rmt.

1990

Zusammenfassung eines Artikels von Bernt Evertsson, herausgegeben vom Heimatverein Kärråkra-Möne / Artikel av Bernt Evertsson utgiven av Kärråkra-Möne Hembygdsförening »Torp och backstugor i Möne socken«.

Förf sammanfattar den muntliga traditionen och meddelar en skiss efter skifteskartan (s 187) av fyndplatsen med omgivning. Enligt traditionen ligger den ca 1200 m SO om Möne kyrka. Före hem.äg. Karl Andersson i Yttergården (d. 1984) har givit en exakt och trovärdig angivelse som han fått genom direkt vittnesmål från sin farfar, August Andersson (f. 1846), som var tonåring vid fyndtillfället. Enligt kartan från laga skiftet 1860-62 fanns på denna plats en större sten eller stenrös.

Den av Karl Andersson utpekade fyndplatsen låg ca 100 m V om Johannes Anderssons torp. Åkerlyckan, där kragen med stor sannolikhet hittades, har i dag ungefär samma storlek som på 1860-talet. Den delas av gränsen mellan de två Yttergårdarna. Hembygdsföreningen har markerat fyndplatsen.

Evertsson menar att Johannes Andersson fann kragen hösten 1863. Laga skiftet i By rote skedde åren 1860-62, varefter skiftet skulle verkställas.

Det finns inga skriftliga källor om vad som hände med kragen, före sensvåren 1864, då den hamnar på Landskansliet i Göteborg men däremot finns många berättelser. Enl Evertsson pekar de alla på att man vid fyndtillfället inte förstod att det var fråga om ett guldföremål. En uppgift säger att den fick hänga på en spik i ladugården tills någon kom på att den kunde vara värdefull, varefter den med Johannes svåger skickades till Göteborg.

Om Johannes Andersson uppger Evertsson (1990, 188-189); »Hans föräldrar var Anders Persson Öster (f. i Vånga. 1766) och Mertha Petersdotter (f. K. 1779). Anders Öster var soldat från roten Nr 569 Östrabo, Vånga socken under åren 1788-1809. Omkring 1812 blev han ägare till 1/4 mtl Tomta. Johannes är född i Vånga men tillbringade hela sin uppväxttid i Tomta. Anders Öster dog 1839 varefter gården delades och Johannes blev ägare till 1/8 mtl. Omkring 1850 fick gården en ny ägare och Johannes med familj blev inhyses innan de 1852 flyttade till torpet Berget under Yttergården. Johannes flyttade 1866 till Sjöarp med sin familj och blev hälftenbrukare av 11/18 mtl. Från 1868 var han arrendator av 1/4 mtl kronohemman Skettnabäck, där han bodde till sin död 1888. Skettnabäck friköptes från kronan vid denna tid men Johannes blev aldrig gårdens ägare.«

1992

JP Lamm träffade Gregor Siggesson, vars morfars far hittade kragen. Han kände inte till några detaljer om fyndet.¹

28.12.1993

Brief von Gregor Siggesson/Gregor Siggesson meddelar i brev, 1993-12-28.

Ang. Johannes Andersson, Möne.

Den person som landsarkivet i Gbg lämnat uppgifter om är troligen inte "vår" Johannes Andersson. Uppgiften om födelseår och namn på barnen stämmer inte med de uppgifter jag fått av min syster i Jönköping. Enligt henne hade Johannes A. följande barn, samtliga födda i Möne.

1 J. P. Lamm traf sich mit Gregor Siggesson, dessen Urgroßvater mütterlicherseits den Kragen gefunden hatte. Doch kannte Herr Siggesson keine weiteren Details. Am 29. September 2008 behandelte Lamm den Kragen in einem Vortrag in der Stadtbibliothek Ulricehamn. Unter den Anwesenden waren viele Ver-

wandte von Johannes Andersson. Leider zeigte es sich, daß sich wegen des Mangels an Aufschriften keine Fotos von Johannes in der Familie identifizieren ließen. Auch ein Nachforschungsartikel in der Zeitung »Ulricehamns tidning« ergab nichts.

August f 1841 (Flyttade Dalen 1858)

Fredrika f 1843

Anders Petter f 1845 (min morfar)

Amanda Charlotta f 1847

Clara (eller Klara) f 1851

Sophie f 1853

Enock f 1856

Gårdsnamnen Tomta och Berget är nämnda som bosättningar.

11.2.1992

Brief der Landeskanzlei in Göteborg / Brev från landskansliet i Göteborg (Ann-Britt Johansson), 1992-02-11.

Möne Yttergården har uppenbarligen lett oss på fel spår: I husförhörslängden för Möne 1840-1849, vol A.I:4, pag 88, under Tomta i By rote har vi återfunnit åbon och ägaren till 1/8 mantal Johannes Andersson född 1815 25/6 i Wånga, hans hustru Anna St. Andersdotter född 1811 21/3 i Möne, samt barnen

August f 1841 23/9

Fredrika f 1843 19/9

Anders Petter f 1845 20/3

Amanda Charlotta f 1847 25/8

Emanuel f 1849 9/12, alla i Möne

År 1850 i samma husförhörslängd, pag 114 Tomta, står Johannes Andersson antecknad som torpare. sonen Emanuel avled 1851 7/4 i Möne och makarna får ytterligare en dotter

Clara f 1851 7/4 i Möne.

Hela familjen flyttade 1852 till torpet Berget, By rote (A.I:4, pag 134). Ännu två barn föds:

Sophia f 1853 28/12, Enoch f 1856 3/1 i Möne.

sammandrag: familjen flyttade 1863 20/10 från Berget till Sjöarp och 1868 till Skjettnabäck.

Johannes Andersson – i senare längder antecknad som född 1815 25/6 i Möne – avled 1888 15/11 i Skjettnabäck. Änkan Anna Stina flyttade 1890 till Råfvike Östergård och därifrån till Brismed 1896 1/12.

Det kan nämnas att Skjettnabäck om 1/2 mantal var »Profoss Boställe vid Elfbs. Reg.«

21.2.1994

Brief der Landeskanzlei in Göteborg / Brev från Landskansliet i Göteborg, 1994-02-21.

Johannes Andersson föddes 25/6 1815 (enl husförhörslängden för Möne 1840-49 i Wånga, enl senare längder i Möne) Han avled 15/11 1888 i Skjettnabäck. 1840-49 antecknas han som ägare och åbo till 1/8 mantal under Tomta i By rote, 1850 är han antecknad som torpare i Tomta, 1852 flyttar han med familjen till torpet Berget i By rote, 1866 från Berget till Sjöarp i Trälunda rote, 1868 till Skjettnabäck i Råfvike rote där han står antecknad som arrendator.